

УДК 336.1: 338.43.02

Гузенко Т.С.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Сумського національного аграрного університету*

Адаменко А.П.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів
Сумського національного аграрного університету*

Guzenko Tetiana
*Ph.D, Associate of Professor of Finance Chair
Sumy National Agrarian University*

Adamenko Alla
*Ph.D, Senior Lecturer of Finance Chair
Sumy National Agrarian University*

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

STATE FINANCIAL SUPPORT OF AGRICULTURAL PRODUCERS OF SUMY REGION

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено основні напрями державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні за 2015–2018 рр., у тому числі за оціночними показниками, що використовуються у світовій практиці. У розрізі регіонів визначено місце Сумської області під час розподілу коштів державної підтримки, проаналізовано оціночні показники рівня державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України. З урахуванням закордонного досвіду окреслено основні напрями підвищення рівня ефективності державної підтримки сільського господарства. На підставі проведеного дослідження визначено, що ефективна державна фінансова підтримка сільського господарства має ґрунтуватися на чітко визначених обґрунтованих стратегічних цілях та індикаторах розвитку галузі, які будуть передбачати в тому числі опанування нових ринків для збуту вітчизняної сільськогосподарської продукції, сталий розвиток сільського господарства, підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: державна підтримка, оцінка фінансової підтримки, «зелена скринька», сільське господарство, оцінка ефективності державної підтримки.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы основные направления государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей в Украине за 2015–2018 гг., в том числе по оценочным показателям, используемым в мировой практике. В разрезе регионов определено место Сумской области при распределении средств государственной поддержки, проведена оценка показателей уровня государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей Украины. С учетом зарубежного опыта определены основные направления повышения уровня эффективности государственной поддержки сельского хозяйства. На основании проведенного исследования установлено, что эффективная государственная финансовая поддержка сельского хозяйства должна основываться на четко определенных и обоснованных стратегических целях, индикаторах развития отрасли, а также должна предусматривать освоение новых рынков для сбыта отечественной сельскохозяйственной продукции, устойчивое развитие сельского хозяйства, повышение уровня конкурентоспособности сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Ключевые слова: государственная поддержка, оценка финансовой поддержки, «зеленый ящик», сельское хозяйство, оценка эффективности государственной поддержки.

ANNOTATION

Solving the problem of attracting sufficient financial resources to agriculture requires an assessment of the current situation regarding available resources in the industry, including the funds received as a state financial support to agricultural producers. An objective assessment of the volume of state financial support for the AIC of Ukraine is one of the key factors affecting the efficiency of the agricultural sector of the economy as a whole. Ukraine actively subsidizes agriculture using various instruments starting from the moment of independence and till now. Until recent years, most of the financial state support to agricultural producers has consisted of tax breaks, such as the special VAT regime and the payment of a fixed agricultural tax. The special VAT regime that existed until 2017 allowed the company to use the difference between tax liability and tax credit, and the fixed agricultural tax replaced a significant portion of taxes paid by enterprises in other sectors. Under these conditions, farmers' support was negative, since budget payments in the form of tax privileges and direct state support, as well as protection of prices for imported goods in total, only partially offset the implicit taxation. On average, prices for domestic agricultural commodities are below world prices, while price protection varies between different groups of agro products. In 2018, at the request of the IMF and the World Bank, Ukraine began to actively use direct grants. Based on this, we have analyzed the estimated indicators of the level of state financial support of agricultural producers in Ukraine. The Ministry of Agrarian Policy of Ukraine states that governmental financial support applies to all producers, but with limited financial resources, the largest part of the funds goes to the industry with a long cycle of production. In the context of the regions, the Sumy region has been identified in the allocation of state support funds. Taking into account foreign experience, the main directions for increasing the level of efficiency of state support of agriculture were outlined. Today, the effectiveness of direct state financial support to the agrarian sector is a debatable issue. Since, on the one hand, the increase in the volume of support should help agricultural producers to increase output, and on the other hand, the practical implementation of this mechanism revealed a number of shortcomings with regard to the mechanism for the distribution of funds. Based on the research, it was determined that effective state financial support for

agriculture should be based on well-defined strategic goals and indicators of the development of the industry, which will include the development of new markets for domestic agricultural products, sustainable agricultural development, and the competitiveness of agricultural producers.

Key words: financial resources, financial state support, agrarian sector, direct grants, green box.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ураховуючи досвід провідних країн світу, зокрема ЄС та США, специфіка сільського господарства вимагає постійної державної фінансової підтримки. Землі сільськогосподарського призначення водночас є й засобом праці для сільськогосподарських підприємств, що має ефективно використовуватися та забезпечувати стабільний розвиток сільського господарства та виробництво сільськогосподарської продукції, й стратегічним ресурсом усієї країни, що визначає місце України на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблема державної підтримки сільського господарства та визначення напрямів підвищення її ефективності завжди була актуальною. Цьому питанню присвячено наукові розробки провідних науковців М.Я. Дем'яненка, П. Саблука, Л. Тулуша, Ю. Лупенка, В.І. Кириленко та ін. І хоча реформи в аграрному секторі тривають давно, застосовувані інструменти державної підтримки не завжди є ефективними, а отже, оцінка, аналіз та визначення напрямів їх реформування є актуальним питанням.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення обсягів та напрямів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як свідчить практика останніх років, більша частина внутрішньої політики України залишилася незмінною. Позитивною зміною у 2017 р. стала відміна системи накопичення частини НДС на спецрахунках, яку тимчасово було замінено субсидією на розвиток, що була пропорційна обсягам виробленої сільськогосподарської продукції. Також здійснювалася цілеспрямована підтримка галузі тваринництва, розвитку хмелярства, для закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними, закупівлі посадкового матеріалу та сільськогосподарської техніки, а також для погашення заборгованостей за різними програмами минулих років.

Державна підтримка відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарських підприємств ЄС та зростання рівня їхньої конкурентоспроможності. Відповідно до термінології СОТ, державна категорія розподіляється за декількома «скриньками»: жовтою, синьою, зеленою; заборонені міри підтримки включено до червоної скриньки.

За оцінками Організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), частка субсидій у загальній вартості аграрної продукції, виробленої в ЄС, становила 22%, у США – 9%, Австралії – 3%, Новій Зеландії – 1%.

У світовій практиці використовується декілька оціночних показників:

- NPC (nominal protection coefficient) – номінальний коефіцієнт захисту;
- EPC (effective protection coefficient) – ефективний коефіцієнт захисту;
- PSE (producer support estimate) – оцінка підтримки виробника;
- CSE (consumer support estimate) – оцінка підтримки споживача;
- TSE (total support estimate) – загальна оцінка підтримки [1].

За даними дослідження ОЕСР «Моніторинг та оцінка сільськогосподарської політики 2018» [2], нами складено табл. 1, де згруповано оціночні показники рівня державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України.

Оцінка підтримки виробника використовується ОЕСР для аналізу ефективності державної підтримки сільського господарства. PSE дає змогу визначити річну грошову вартість валового перерозподілу ресурсів від споживачів і платників податків на підтримку сільськогосподарського товаровиробника як результат реалізації державної політики та включає оцінку заходів державної підтримки підприємництва в сільськогосподарському виробництві, зокрема субсидій та непрямих податків. Негативне значення PSE протягом досліджуваного періоду збільшилося вдвічі, отже, державна підтримка неефективна.

Показник CSE відображає загальну суму трансфертів, які отримують споживачі сільськогосподарської продукції, як бачимо, протягом аналізованого періоду ці суми зменшуються. Отже, оцінити вплив державної політики на споживача можна як неефективний.

Якщо $NPC > 1$, це означає, що держава підтримує вітчизняного виробника, і чим більший цей показник, тим більший вплив держави на ринок конкретного продукту. І навпаки, за $NPC < 1$ сільське господарство не має підтримки, що може розцінюватися як непряме оподаткування. Водночас у такому разі споживачі отримують непрямі субсидії.

За результатами дослідження ОЕСР, в Україні номінальний коефіцієнт захисту з 1995 р. і дотепер не перевищував 1, що також дає змогу констатувати відсутність дієвої державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. У більшості країн із розвинутою ринковою економікою цей показник коливається в межах 1,2–2, у країнах, що розвиваються, він нижче нуля.

Загальна сукупна підтримка сільськогосподарських товаровиробників оцінюється за допомогою показника TSE, що розраховується як

сума всіх трансфертів, що отримує сільське господарство від платників податків та споживачів. Відсоток TSE визначають як частку загального обсягу підтримки в обсязі ВВП країни. Відповідно, зростання відсотка TSE свідчить про збільшення частки доходу, що спрямовується для підтримки сільського господарства. Як бачимо, у загальній підтримці превалює негативне значення PSE, який протягом 2015–2017 рр. становить -2% ВВП.

Специфіка галузі сільського господарства передбачає залучення додаткових фінансових ресурсів, частину яких підприємства отримують за рахунок програм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Розглянемо їх більш детально.

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [3], фінансова підтримка аграріїв може бути розподілена так:

Таблиця 1

Державна підтримка сільського господарства України

Показники	у середньому за 1995-1997 рр.	у середньому за 2015-2017 рр.	2015	2016	2017
Загальна вартість сільськогосподарської продукції, млн грн	13085	25648	25701	26354	28488
Загальна вартість споживання, млн грн	9090	15876	16042	16171	15415
Оцінка підтримки виробника (producer support estimate – PSE), млн грн	-1169	-2112	-2016	-2278	-2043
Відносний показник оцінки підтримки виробника (% PSE), %	-7,5	-7,7	-7,5	-8,5	-7,1
Оцінка загального обслуговування (general servise support estimate – GSSE), млн грн	303	121	115	110	139
Оцінка підтримки споживача (consumer support estimate – CSE), млн грн	1950	1701	1813	1903	1387
Номінальний коефіцієнт захисту (nominal protection coefficient – NPC), %	0,82	0,89	0,88	0,88	0,91
Загальна оцінка підтримки (total support estimate – TSE), млн грн	-866	-1991	-1901	-2168	-1904
Частка підтримки у ВВП (TSE % of GDP), %	-1.6	-2.0	-2.1	-2.3	-1.8
Дефлятор ВВП (GDP deflator, 1995-97=100)	100	2094	1929	2260	-

Джерело: складено за даними [2]

Таблиця 2

Узагальнюючі дані щодо державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників Сумської області за 2015–2017 рр., тис грн

Вид прямої підтримки (безповоротна та поворотна)	Україна, тис. грн.	Сумська область		
		Кінцеві обсяги, тис. грн	Питома вага, %	Місце області за обсягом отриманих коштів
2015 р.				
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	300 000,0	13110	4,4	11
Державна підтримка галузі тваринництва	215000,0	26738,0	12,4	8
Обсяг фінансової підтримки фермерських господарств на поворотній основі	25600,0	704,0	2,75	16
Разом	540600,0	40552,0	7,5	10
2016 р.				
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	285000,0	13256,4	4,65	9
Державна підтримка галузі тваринництва	30000,0	2318,5	7,73	4
Обсяг фінансової підтримки фермерських господарств на поворотній основі	15819,2	477,7	3,01	16
Разом	330819,2	16052,6	4,85	9
2017 р.				
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	300000,0			
Державна підтримка галузі тваринництва	170000			
Обсяг фінансової підтримки фермерських господарств на поворотній основі	65000,0	2080,0	3,2	14
Разом	535000,0			

Джерело: узагальнено та розраховано автором на основі [4–6]

- фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів;
- державна підтримка галузі тваринництва;
- фінансова підтримка фермерських господарств на поворотній основі.

Окремо виділяються такі напрями, як: державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними, часткова компенсація вартості електроенергії, використаної для поливу на зрошуваних землях, та фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників, що здійснюється за рахунок коштів загального фонду (з 2017 р.).

Узагальнення даних про державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників Сумської області представлено в табл. 2.

Відповідно до принципів розподілу коштів, що мають цільове спрямування фінансової підтримки від держави у вигляді здешевлення кредитів, Сумська область, незважаючи на свій потенціал, знаходиться у середині списку областей. Так, у 2015 р. із загальних 300 млн грн, виділених як фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів, Сумська область отримала 4,4%, що становить 13 110 тис грн. У 2016 р. ця сума зросла до 13 256,4 тис грн, або 4,65%, поступаючись при цьому Черкаській, Київській, Вінницькій, Полтавській, Харківській, Дніпропетровській, Хмельницькій та Кіровоградській областям.

Із 30 млн грн, виділених у 2016 р. на підтримку розвитку тваринництва, Сумська область отримала 2 318,5 тис грн, або 7,73% від загального обсягу.

Державна підтримка фермерських господарств на поворотній основі здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств. Обсяги фінансової підтримки за 2015–2017 рр. значно коливаються.

Так, у 2015 р. було розподілено серед сільськогосподарських товаровиробників областей України 25,6 млн грн, у 2016 р. ця сума скоротилася до 15,8 млн грн, а в 2017 р. виділено 65 млн грн. Суми отриманих коштів фінансової підтримки на поворотній основі сільськогосподарськими товаровиробниками Сумської області коливаються в межах 2,75–3,01% за 2015–2016 р.

Збільшення обсягів фінансової підтримки з боку держави у 2017 р. пов'язано зі скасуванням спеціального режиму справляння ПДВ. Сільськогосподарські товаровиробники втратили можливість використовувати частину податкових зобов'язань із ПДВ для власного розвитку, натомість у державному бюджеті на 2017 р. було закладено 4 774,3 млн грн на бюджетні дотації різних видів для державної підтримки виробників окремих видів сільськогосподарської продукції на 2017–2020 рр.

Як свідчать проведені розрахунки, у боротьбі за додаткові фінансові та інвестиційні ресурси, що можуть бути спрямовані на розвиток сільськогосподарських товаровиробників, Сумська область значно поступається іншим регіонам України, зокрема Вінницькій, Дніпропетровській, Київській, Кіровоградській, Полтавській, Харківській, Хмельницькій та Черкаській областям.

Ураховуючи великі можливості та високий потенціал для розвитку, поточну ситуацію можна змінити. Так, виходячи з того, що розподіл коштів державної фінансової підтримки відбувається виходячи з обсягів виготовленої сільськогосподарської продукції (рис. 1), даний показник доцільно нарощувати більш високими темпами.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 7 грудня 2017 р. [8] передбачено виділення 1 000 000,0 тис грн для фінансової підтримки розвитку фермерських

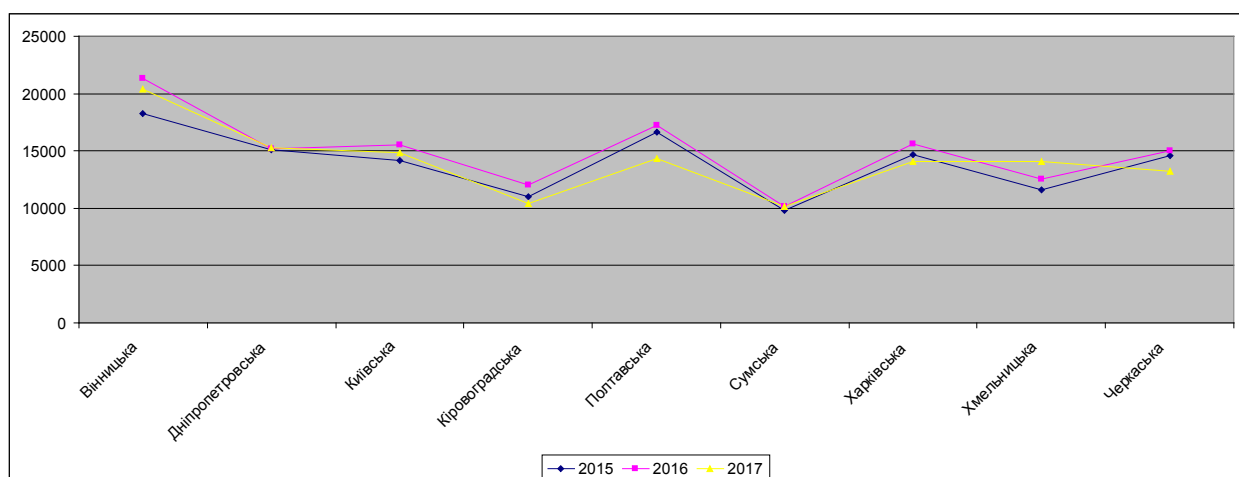

Рис. 1. Динаміка руху обсягів виробленої сільськогосподарської продукції Сумської області та провідних регіонів України, тис грн

Джерело: складено на основі [7]

господарств. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1102.

Мінагрополітики здійснює розподіл бюджетних коштів у розрізі регіонів для надання фінансової підтримки фермерським господарствам:

- на безповоротній основі;
- на поворотній основі.

У табл. 3 наведено обсяги державної підтримки суб'єктів господарювання АПК по Україні на 2018 р. в розрізі окремих напрямів держав-

ної підтримки та областей, куди вони спрямовуються.

Як бачимо, за наведеними програмами державної підтримки до всіх регіонів України було спрямовано 4 171 419,4 тис грн. Найбільші обсяги державних коштів, а саме 57,4%, було спрямовано на фінансову підтримку галузі тваринництва, у рамках цієї програми 154 074 підприємства та фізичні особи скористалися цією допомогою. 7 043 підприємства скористалися програмою фінансової підтримки сільгосптоваровиробників під час закупівлі техніки, фінансування за якою становить 21,9% від загального обсягу державної підтримки. 5 100 підприємств

Таблиця 3

Стан державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання АПК в Україні на 2018 р., тис грн

Області	2801030 «Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів»	2801230 «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств»	2801350 «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними»	2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва»	2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» (техніка)	Всього по програмам
Вінницька	10 389,0	19 753,4	55 609,8	997 578,9	114 669,7	1 198 000,8
Волинська	18 521,7	10 838,3	12 421,7	66 138,2	11 426,1	119 345,9
Дніпропетровська	8 219,4	10 179,4	46 518,3	75 796,7	44 317,7	185 031,4
Донецька	2 435,6	3 463,5	5 061,1	22 546,7	23 085,3	56 592,3
Житомирська	6 978,5	4 346,0	15 718,6	68 933,2	33 014,8	128 991,1
Закарпатська	321,3	3 835,9	34 165,8	11 978,5	1 217,7	51 519,2
Запорізька	12 412,2	8 160,3	2 561,3	23 061,9	48 920,7	95 116,4
Івано-Франківська	9 474,1	3 672,3	9 033,5	68 944,3	5 147,4	96 271,6
Київська	19 954,9	4 709,9	41 723,8	118 419,2	34 734,6	219 542,4
Кіровоградська	7 860,7	10 539,1	0,0	48 459,4	37 700,6	104 559,8
Луганська	4 755,5	4 646,9	0,0	22 804,4	39 942,4	72 149,2
Львівська	6 314,0	8 415,6	36 467,1	41 459,2	13 687,0	106 343,0
Миколаївська	7 722,1	13 600,8	10 645,6	29 796,4	58 410,2	120 175,1
Одеська	8 292,1	12 135,5	11 344,8	25 181,4	68 274,6	125 228,5
Полтавська	20 548,6	14 300,4	2 024,1	77 784,4	44 181,8	158 839,2
Рівненська	9 147,2	4 315,2	710,6	32 374,0	15 816,0	62 363,0
Сумська	9 431,1	7 974,6	716,2	34 902,3	56 150,3	109 174,5
Тернопільська	28 639,5	7 122,4	11 454,3	90 641,4	35 431,1	173 288,6
Харківська	10 060,4	10 182,1	9 641,8	76 949,9	42 717,9	149 552,0
Херсонська	5 761,9	9 169,3	13 123,7	32 089,0	37 396,9	97 540,8
Хмельницька	24 760,6	10 841,8	34 748,3	136 326,6	46 824,5	253 501,8
Черкаська	19 282,7	10 354,9	5 463,7	140 348,4	34 351,0	209 800,7
Чернівецька	6 764,7	3 302,6	29 916,7	12 443,9	8 149,6	60 577,5
Чернігівська	7 865,3	8 446,8	2 595,6	138 336,4	57 372,4	214 616,5
Всього	265 913,0	204 306,9	394 964,5	2 393 294,8	912 940,2	4 171 419,4
Відсоток до загального обсягу держ. підтримки	6,4	4,9	9,5	57,4	21,9	100,0
Кількість підприємств, які скористалися програмою	723	5 100,0	171	154 074 (в тому числі фізичні особи)	7 043	X

Джерело: узагальнено та розраховано автором на основі [4–6]

отримали 204 306,9 тис грн за програмою «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств».

Як бачимо, найбільші суми коштів фінансової підтримки заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів, а саме 10,8%, направлені у Тернопільську область, 9,3% отримала Хмельницька, 7,5% – Київська, трохи поступається

їй Черкаська область – 7,3%. Сумська область отримала 9 431,1 тис грн, що становить 3,5%, та займає 11-е місце в загальному підсумку розподілу коштів за цією програмою.

Максимальну підтримку розвитку фермерських господарств отримали фермерські господарства Вінницької області – 19 753,4 тис грн, або 9,7%, 7% коштів отримала Полтавська

Таблиця 4

Склад і структура деяких видів державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання АПК в Україні на 2018 р., тис грн

2801030 «Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів»			2801230 «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств»			2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва»		
Області	тис. грн.	Питома вага, %	Області	тис. грн.	Питома вага, %	Області	тис. грн.	Питома вага, %
Закарпатська	321,3	0,1	Чернівецька	3302,6	1,6	Закарпатська	11978,5	0,5
Дніпропетровська	8219,4	0,9	Донецька	3463,5	1,7	Чернівецька	12443,9	0,5
Донецька	2435,6	0,9	Івано-Франківська	3672,3	1,8	Донецька	22546,7	0,9
Луганська	4755,5	1,8	Закарпатська	3835,9	1,9	Запорізька	23061,9	1
Херсонська	5761,9	2,2	Житомирська	4346	2,1	Луганська	22804,4	1
Львівська	6314	2,4	Рівненська	4315,2	2,1	Одеська	25181,4	1,1
Чернівецька	6764,7	2,5	Київська	4709,9	2,3	Миколаївська	29796,4	1,2
Житомирська	6978,5	2,6	Луганська	4646,9	2,3	Херсонська	32089	1,3
Миколаївська	7722,1	2,9	Тернопільська	7122,4	3,5	Рівненська	32374	1,4
Кіровоградська	7860,7	3	Сумська	7974,6	3,9	Сумська	34902,3	1,5
Чернігівська	7865,3	3	Запорізька	8160,3	4	Львівська	41459,2	1,7
Одеська	8292,1	3,1	Львівська	8415,6	4,1	Кіровоградська	48459,4	2
Рівненська	9147,2	3,4	Чернігівська	8446,8	4,1	Волинська	66138,2	2,8
Сумська	9431,1	3,5	Херсонська	9169,3	4,5	Житомирська	68933,2	2,9
Івано-Франківська	9474,1	3,6	Дніпропетровська	10179,4	5	Івано-Франківська	68944,3	2,9
Харківська	10060,4	3,8	Харківська	10182,1	5	Дніпропетровська	75796,7	3,2
Полтавська	20548,6	7,7	Черкаська	10354,9	5,1	Харківська	76949,9	3,2
Вінницька	10389	3,9	Кіровоградська	10539,1	5,2	Полтавська	77784,4	3,3
Запорізька	12412,2	4,7	Волинська	10838,3	5,3	Тернопільська	90641,4	3,8
Волинська	18521,7	7	Хмельницька	10841,8	5,3	Київська	118419,2	4,9
Черкаська	19282,7	7,3	Одеська	12135,5	5,9	Хмельницька	136326,6	5,7
Київська	19954,9	7,5	Миколаївська	13600,8	6,7	Чернігівська	138336,4	5,8
Хмельницька	24760,6	9,3	Полтавська	14300,4	7	Черкаська	140348,4	5,9
Тернопільська	28639,5	10,8	Вінницька	19753,4	9,7	Вінницька	997578,9	41,7
Всього	265913,0	100	Всього	204306,9	100	Всього	2393294,8	100

Джерело: узагальнено та розраховано на основі [4–6]

Таблиця 5

Узагальнюючі дані щодо державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників Сумської області за 2018 р., тис грн

Вид прямої підтримки (безповоротна та поворотна)	Україна, тис. грн	Сумська область		
		Кінцеві обсяги, тис. грн	Питома вага, %	Місце області за обсягом отриманих коштів
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	265 913,0	9 431,1	3,5	11
Державна підтримка галузі тваринництва	2 393 294,8	34 902,3	1,5	15
Обсяг фінансової підтримки фермерських господарств на поворотній основі	204 306,9	7 974,6	3,9	15
Разом	2 863 514,7	52 308,0	1,8	14

Джерело: узагальнено та розраховано автором на основі [4–6]

область, 6,7%, 5,9% та 5,3% припадають на Миколаївську, Одеську області, однаковий відсоток коштів надійшов до Хмельницької та Волинської областей. Питома вага Сумської області під час розподілу коштів становить 3,9%, це більше, ніж отримали фермери Тернопільської, Луганської та Київської областей.

Як уже зазначалося, державна підтримка галузі тваринництва в 2018 р. є досить суттєвою, але майже половина цих коштів – 41,7% – спрямовано сільськогосподарським підприємствам Вінницької області. 5,9% отримали підприємства Черкаської області, 5,8% – Чернігівської, 5,7% – Хмельницької. Сумська область займає 15-е місце з 24-х; кошти, які отримали підприємства на розвиток галузі тваринництва, становлять 34 902,3 тис грн, або 1,5%.

Відповідно до наведеної інформації щодо державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання АПК в Україні на 2018 р., визначаємо місце Сумської області серед інших областей та питому вагу кожного виду фінансової підтримки в загальному обсязі. Узагальнюючі дані щодо державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників Сумської області за 2018 р. наведено в табл. 5.

Загальна сума отриманих коштів державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств Сумської області становить 52 308,0 тис грн, або 1,8% від загальної суми за трьома основними програмами.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи, зазначимо, що сьогодні державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників здійснюється відповідно до декількох напрямів, проте система субсидування сільського господарства вимагає змін. Так, урахувавши закордонний досвід, де на програми «зеленої скриньки» припадає 91% коштів в Австралії, 78% – у США, 59% – у країнах ЄС, зазначимо, що в Україні доцільно збільшити обсяги державної підтримки із «зеленої скриньки» та, відповідно, зменшувати грошові потоки з «жовтої скриньки». Ефективна державна фінансова підтримка сільського господарства має ґрунтуватися на чітко визначених та обґрунтованих стратегічних цілях та індикаторах розвитку галузі, які будуть передбачати в тому числі опанування нових ринків для збуту вітчизняної сільськогосподарської продукції, сталий розвиток сільського господарства, підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення продовольчої безпеки держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Прудивус Л.В. Методичні підходи до оцінки ефективності державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка АПК*. 2017. № 4. С. 106–111.
2. Agricultural policy monitoring and evaluation 2018. ОЕСР. URL: [https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-](https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation_22217371)

[policy-monitoring-and-evaluation_22217371](https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation_22217371) (дата звернення: 15.05.2019).

3. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення: 20.05.2019).
4. Про затвердження Розподілу бюджетних призначень, передбачених у державному бюджеті на 2015, 2016, 2017 рр. для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів (КПКВК 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів»). *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <http://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2019).
5. Про затвердження Розподілу коштів, передбачених у державному бюджеті на 2015, 2016, 2017 рр. для надання фінансової підтримки фермерським господарствам на поворотній основі (КПКВК 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам»). *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <http://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2019).
6. Про затвердження розподілу бюджетних коштів, передбачених за КПКВК 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва» для виплати часткової вартості закуплених для подальшого відтворення телиць, нетелей, корів вітчизняного походження та племінних телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного і м'ясного напрямку продуктивності, племінних свинок і кнурців (класу «еліта»), племінних вівцематок, баранів, ярок у 2015, 2016, 2017 рр. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <http://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2019).
7. Сільське господарство України. 2018: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 245 с.
8. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19> (дата звернення: 20.05.2019).

REFERENCES:

1. Prudius L.V. (2017) «Methodical Approaches to Agricultural Producers Agreements» Economy of agroindustrial complex, 2017, Vol. 4. P. 106-111.
2. OЕСP (2018) Agricultural policy monitoring and evaluation 2018 OECD Countries and Emerging Economies (2018). oecd.org. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation_22217371 (accessed: 15.05.2019).
3. On State Support to Agriculture in Ukraine: Law of Ukraine. No. 1877-IV of June 24, 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (accessed: 20.05.2019).
4. On approval of the allocation of budget allocations envisaged in the state budget for 2015, 2016, 2017 for the financial support of measures in the agro-industrial complex by reducing the cost of loans (CPKVK 2801030 "Financial support of measures in the agro-industrial complex by reducing the cost of loans"). Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <http://minagro.gov.ua/> (accessed: 15.05.2019).
5. On approval of the distribution of funds provided for in the state budget for 2015, 2016, 2017 for the provision of financial support to farms on a turning basis (CPCRC 2801460 "Granting loans to farms"). Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <http://minagro.gov.ua/> (accessed: 15.05.2019).

6. On Approving the Distribution of Budget Funds foreseen by the CPCSC 2801540 "State Support to the Livestock Industry" for the payment of a partial cost of the purchase of heifers, heifers, domestic cows and pedigree heifers, dairy cows, dairy, dairy, meat and meat production cows, pedigree pigs purchased for further reproduction and elks (class "elite"), pedigree sheep breeders, rams, bright in 2015, 2016, 2017 – the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <http://minagro.gov.ua/> (accessed: 15.05.2019).
7. Agriculture of Ukraine: statistical collection. The State Statistics Service of Ukraine. K .: 2018. 245 p.
8. About the State Budget of Ukraine for 2018: Law of Ukraine No. 2246-VIII of 7.12.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19> (accessed: 20.05.2019).